
Meddelandeblad

Mottagare: Socialchefer, socialnämnder,
tjänstemän inom socialtjänsten

Nr 2/2023
Juni 2023

Nya bestämmelser när barn och unga misstänks för brott

För att förbättra rättssäkerheten och effektiviteten när barn misstänks för brott införs den 1 juli 2023 nya bestämmelser i rättegångsbalken, RB, lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL och socialtjänstlagen (2001:453), SoL. Ändringarna innebär bland annat följande:

- Fler utredningar enligt 31 § LUL ska få genomföras när barn under 15 år misstänks för brott.
- Ett målsägandebiträde eller en särskild företrädare för barn ska kunna förordnas för målsäganden när den som misstänks ha begått brottet är under 15 år.
- En bevistalan ska få väckas i fler fall.
- Det ska bli möjligt att bevilja resning av eller undanröja en dom om bevistalan som har fått laga kraft.
- Fler drogtester ska få genomföras mot barn under 15 år.
- Det ska bli möjligt för åklagare att genom strafföreläggande besluta om ungdomstjänst.

Här följer en redogörelse av ändringarna i de bestämmelser som beskriver socialnämndens ansvar när ett barn är misstänkt för ett brott.

Socialtjänstens närvaro vid förhör

Socialtjänstens skyldighet att närvara vid förhör skärps genom ändringar i LUL. Syftet är att öka socialtjänstens närvaro vid förhör när barn misstänks för brott. Detta då socialtjänstens närvaro innebär fördelar för såväl barnet

och dess vårdnadshavare som för socialtjänstens arbete med insatser för barnet.¹

Ändringarna i 7 § och 34 § LUL innebär följande.

Förhör med barn 15–17 år

När ett barn som inte fyllt 18 år är misstänkt för ett brott som har fängelse i straffskalan ska en företrädare för socialtjänsten närvara om det inte finns *särskilda skäl* mot det och det kan ske utan men för utredningen.²

Om en företrädare för socialtjänsten hastigt drabbas av sjukdom och det inte går att ordna någon ersättare är ett exempel på när det kan finnas särskilda skäl för socialtjänsten att inte närvara vid ett förhör. Ett annat exempel är när socialtjänsten sedan tidigare har omfattande kännedom om barnet, det påstådda brottet och omständigheterna kring detta, samt att barnet inte bedöms vara i behov av stöd vid förhöret av en företrädare för socialtjänsten. Ett ytterligare exempel är när det är fråga om brottslighet av mindre allvarligt slag. Även vid sådan brottslighet kan det dock finnas behov av att en företrädare för socialtjänsten närvarar, till exempel om barnet är misstänkt för återkommande fall av ringa narkotikabrott. I dessa fall finns det inte sällan ett särskilt behov av att socialtjänsten deltar i förhöret för att kunna medverka till att socialtjänstens insatser kommer till stånd så fort som möjligt. En bedömning får därför göras i varje enskilt fall.³

Förhör med barn under 15 år

En företrädare för socialtjänsten ska närvara vid ett förhör när en utredning enligt 31 § LUL har inletts med stöd av *presumptionsregeln* (alltså när det är fråga om sådan brottslighet som har minst ett års fängelse i straffskalan) eller *på begäran av socialnämnden*, om det inte finns *synnerliga skäl* emot det.⁴

Det innebär att möjligheten till undantag från närvarokravet är starkt begränsad. Som utgångspunkt bör det handla om förhinder som inte kunnat förutses eller undvikas och då någon företrädare för socialtjänsten trots stora ansträngningar inte kan närvara. Att socialtjänsten sedan tidigare har kännedom om barnet, eller att insatser för barnet med anledning av brottsmisstanken redan har inletts, bör i normalfallet inte anses utgöra synnerliga skäl.⁵

Om utredningen inletts av *andra skäl* ska en företrädare för socialtjänsten närvara vid förhör om det inte finns *särskilda skäl* mot det. Vad som kan vara särskilda skäl är detsamma som anges som skäl när det gäller förhör med barn 15–17 år som är misstänka för brott (se ovan).⁶

Socialnämndens yttranden enligt 11 § LUL

Socialnämndens yttrande används av åklagare inför beslut om åtal och av domstolen när den ska bestämma påföljd. Det är därför viktigt att yttrandena innehåller nödvändig information och att de håller hög kvalitet. För att höja kvaliteten på yttrandena införs ett tillägg i 11 § LUL som innebär att socialnämnden ska redovisa i vilken mån en tidigare ungdomstjänst eller ungdomsvård har fullgjorts. Detta då sådana uppgifter är av stor betydelse vid

---

¹ Se prop. 2022/23:78 Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott, s. 28–29.

² Prop. 2022/23:78 s. 67.

³ Se prop. 2022/23:78 s. 67.

⁴ Se prop. 2022/23:78 s. 71–72.

⁵ Prop. 2022/23:78 s. 72.

⁶ Prop. 2022/23:78 s. 72.

påföljdsbestämningen.⁷ Socialnämnden ska lämna de uppgifter nämnden har tillgång till och är inte skyldig att inhämta uppgifter om fullgörandet från socialnämnden i en annan kommun som tidigare har haft ansvar för den unge.⁸

Ett yttrande ska därför numera innehålla följande enligt 11 § LUL:

- En redogörelse för vilka åtgärder som socialnämnden tidigare vidtagit i fråga om barnet eller den unge.
- En bedömning av om barnet eller den unge har ett särskilt behov av åtgärder som syftar till att motverka att han eller hon utvecklas ogynnsamt.
- En redovisning av i vilken utsträckning barnet eller den unge fullgjort sådan tidigare utdömd ungdomsvård eller ungdomstjänst som nämnden har uppgifter om.
- En redovisning av de åtgärder som nämnden avser att vidta. Åtgärderna ska redovisas i ett ungdomskontrakt om de vidtas med stöd av SoL och i en vårdplan om de vidtas med stöd av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Arten, omfattningen och varaktigheten ska framgå av kontraktet eller vårdplanen.
- En redogörelse för barnets eller den unges personliga utveckling och levnadsomständigheter i övrigt om undersökningsledaren eller åklagaren begär det eller om socialnämnden finner det nödvändigt.
- En bedömning av om ungdomstjänst är en lämplig påföljd med hänsyn till barnets eller den unges person och övriga omständigheter.⁹

I Socialstyrelsens allmänna råd (HSLF-FS 2019:30) om handläggning av unga lagöverträdare finns därutöver rekommendationer kring vad ett yttrande *bör* och *kan* innehålla.

Några övriga ändringar

Här följer en beskrivning av några av de övriga lagändringarna som påverkar barn och unga som är misstänkta för brott.

Utökade möjligheter att genomföra drogtestar på barn under 15 år

Under vissa förutsättningar kan åklagaren besluta om att genomföra drogtestar på barn under 15 år. Syftet med att genomföra ett drogtest är att det kan utgöra ett underlag för socialtjänstens bedömning av behov av insatser. För att göra det möjligt att genomföra fler drogtestar på barn genomförs ändringar i 36 b § LUL. Ändringarna innebär att det inte längre ställs något krav på att drogtestet kan antas vara nödvändigt för att avgöra om barnet är i behov av insatser från socialtjänsten. Istället sänks kravet på så sätt att det nu endast krävs att ett genomförande av ett drogtest *kan antas ha betydelse* för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet.¹⁰

Utökade möjligheter att inleda utredning enligt 31 § LUL i vissa fall

När ett barn under 15 år misstänks för ett brott kan åklagare eller polis inleda en utredning enligt 31 § LUL. Om det är ett brott med minst ett års fängelse i

---

⁷ Se prop. 2022/23:78 s. 31–32.

⁸ Prop. 2022/23:78 s. 68.

⁹ Se 11 § LUL och prop. 2022/23:78 s. 67–68.

¹⁰ Se prop. 2022/23:78 s. 52 och 72.

straffskalan ska en utredning som huvudregel inledas (presumtionsregeln). En utredning får även inledas om socialnämnden bedömer att en sådan kan ha betydelse för att avgöra behovet av socialtjänstens insatser för barnet. En utredning får dessutom inledas för att utreda medmisstänkta gärningspersoner över 15 år, för att efterforska gods eller om det av andra skäl är av särskild betydelse med hänsyn till allmänt eller enskilt intresse.¹¹ I 31 § LUL införs nu en utökad möjlighet att inleda en utredning med hänsyn till ett allmänt eller enskilt intresse. Syftet är att det ska finnas fler möjligheter att utreda brott utifrån ett polisiärt eller samhällsligt behov.¹² I samband med detta förtydligas även barnets och det juridiska biträdets rätt till insyn i en utredning enligt 31 § LUL. Det införs även en rätt för målsäganden att få ett juridiskt biträde.¹³

Möjligheterna till bevistalan utvidgas

När ett barn under 15 år misstänks för ett brott kan barnets straffrättsliga skuld prövas i domstol genom en s.k. bevistalan. För att utvidga möjligheten att pröva skuldfrågan i domstol införs ändringar i 38 § LUL.¹⁴

Ändringarna innebär att åklagaren som huvudregel ska väcka bevistalan om någon under 15 år misstänks för att ha begått ett brott som har minst 5 års fängelse i straffskalan. Samma gäller om barnet misstänks ha begått försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott. För att åklagaren ska kunna begära prövning i domstol krävs att en utredning enligt 31 § LUL har genomförts och att åklagaren bedömer att det föreligger tillräckliga skäl för att anta att barnet har gjort sig skyldig till brottet. Åklagaren får också möjlighet att väcka bevistalan i andra fall om det finns synnerliga skäl för det.¹⁵

Även om åklagaren får en självständig initiativrätt till bevistalan har socialnämnden fortfarande en möjlighet att göra en framställning till åklagaren om att bevistalan ska väckas. Inspektionen för vård och omsorg (IVO) får istället för Socialstyrelsen en möjlighet att göra en framställning om bevistalan hos åklagaren. Socialnämnden eller IVO bör göra en framställning när de bedömer att det är lämpligt utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.¹⁶ Det ankommer därefter på åklagaren att överväga om en bevistalan bör väckas. Barnets vårdnadshavare har däremot inte längre möjlighet att göra en framställning om bevistalan till åklagaren.¹⁷

Möjlighet till strafföreläggande avseende ungdomstjänst införs

Den som har begått brott innan han eller hon fyllt 18 år kan under vissa förutsättningar dömas till ungdomstjänst. Det gäller även unga 18–21 år om det finns särskilda skäl för det.¹⁸ Det införs nu genom ändringar i 48 kap. 2 och 4 §§ RB en möjlighet för åklagaren att utfärda strafföreläggande avseende ungdomstjänst. Det innebär att barnet eller den unge inte behöver dömas till

---

¹¹ Se 31 § LUL.

¹² Se prop. 2022/23:78 s. 68.

¹³ Se prop. 2022/23:78 s. 69–71.

¹⁴ Se 38 § LUL och prop. 2022/23:78 s. 34.

¹⁵ Se prop. 2022/23:78 s. 73.

¹⁶ Se prop. 2022/23:78 s. 74.

¹⁷ Se prop. 2022/23:78 s. 42–43.

¹⁸ Se 32 kap. 2 § första och andra stycket brottsbalken (1962:700).

ungdomstjänst i domstol utan att åklagaren under vissa förutsättningar självständigt kan utfärda ett strafföreläggande.¹⁹

Innan ungdomstjänst föreläggs ska åklagaren inhämta ett yttrande enligt 11 § LUL från socialnämnden. Denna skyldighet tydliggörs eftersom socialnämndens lämplighetsbedömning är central för bedömningen av om det är möjligt och meningsfullt att förordna om ungdomstjänst.²⁰

Socialnämnden har även vid ett strafföreläggande om ungdomstjänst en skyldighet att underrätta åklagaren om det kan antas finnas förutsättningar för åklagare att ge den unge en varning eller för rätten att undanröja påföljden. Detta tydliggörs i 12 kap. 8 § SoL.²¹

Läs mer om socialnämndens ansvar och uppgifter när barn och unga misstänkts för brott eller har begått brott i *Barn och unga som begår brott – handbok för socialtjänsten* (2020).

---

¹⁹ Se prop. 2022/23:78 s. 58 och 65–66.

²⁰ Prop. 2022/23:78 s. 59.

²¹ Prop. 2022/23:78 s. 76–77.

Denna information (art.nr. 2023-6-8640) kan laddas ner från Socialstyrelsens webbplats:
www.socialstyrelsen.se/publikationer.

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, 2023